

KIRJALIKU JA SUULISE ENESEVÄLJENDUSE KUI VÕTMEPÄDEVUSE ARENDAMINE SISEKAITSEAKADEEMIA NÄITEL

Eda Sieberk

ÜLEVAADE. Artiklis tutvustatakse kirjaliku ja suulise eneseväljenduse kui võtmepädevuse olemust, tähendust ja arendamise võimalusi Sisekaitseakadeemia näitel. Analüüsis tuginetakse artikli autori aastatepikkusele õppimis- ja õpetamiskogemusele, 2017/2018. õppeaastal vaatluse käigus kogutud andmetele ning siseturvalisuse hariduse mudeli ja ühtse integreeritud haridusmudeli analüüsis viidatud puudustele. Kirjaliku ja suulise eneseväljendamise mooduli väljatöötamisel ja rakendamisel on võetud arvesse Sisekaitseakadeemias õpetatavate erialade eripära ning eesmärki, et Sisekaitseakadeemia lõpetajad oskaksid end kirjalikult ja suuliselt õigesti väljendada, tehes seda riigiametniku vääriliselt. Vaatluse tulemused osutavad kitsaskohtadele õppemeetodite valikus ja vajadusele mitmekesistada e-õppematerjale.

Märksõnad: *kirjalik ja suuline eneseväljendus, võtmepädevus, interdistsiplinaarsus, iseseisev õppija, e-õpe, Sisekaitseakadeemia*

Keywords: *written and verbal self-expression, key competencies, interdisciplinarity, self-directed learning, e-learning, Estonian Academy of Security Sciences*

1. Sissejuhatus

Keeleoskus tähendab oskust kasutada keeleteadmisi (hääldust, grammatikat ja sõnavara) eesmärgipäraselt suuliste ja kirjalike tekstide mõistmiseks (kuulamis- ja lugemisoskus) ja koostamiseks (rääkimis- ja kirjutamisoskus), võttes arvesse konteksti ja suhtluspartnereid.¹

Lugemis- ja kirjutamisoskus on tänapäeval iseenesestmõistetav pädevus. Lugemine on oskus tekste mõista, kirjutamine oskus tekste koostada. Kui oskame lugeda ja kirjutada, siis võime kirja vahendusel suhelda.

¹ Hausenberg, A.-R.; Kikerpill, T.; Rõigas, M.; Türk, Ü. 2004. Keeleoskuse mõõtmine. Tallinn: Tea Kirjastus.

Pädevus kui asjatundlikkus ehk kompetentsus² on teadmiste, oskuste, suhtumiste ja hoiakute kogum. Võtme- ehk üldpädevus tähendab selliste teadmiste, oskuste ja hoiakute kombinatsiooni, mida vajavad kõik inimesed, et tagada endale tegevusvaldkonnast sõltumata edukus, eneseteostus ja areng, kodanikuaktiivsus, sotsiaalne kaasatus ning tööhõive.³ Võtmepädevus on oma olemuselt valdkonnaülene.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes võeti vastu 2006. aastal.⁴ Soovitus on määratletud kaheksa võtmepädevust: emakeeleoskus, võõrkeelteoskus, matemaatika-pädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest, infotehnoloogiline pädevus, õppimisoskus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, algatusvõime ja ettevõtlikkus ning kultuuriteadlikkus ja -pädevus. Eesti kutseharidusstandardis⁵ on sätestatud üldised ehk üle kantavad pädevused, mida soovitakse integreerida erialaõppesse. Need hõlmavad suures ulatuses kõikidele kvalifikatsioonidele üle kantavaid käitumuslikke kompetentse, mis on seotud inimese hoiakute ja võimega oma oskusi rakendada. Näiteks õpipädevust kirjeldatakse kui suutlikkust juhtida oma õpitegevust, kasutades selleks tõhusaid õpistrateegiaid ning sobivat õpistiili. Suhtluspädevus on kutseharidusstandardi järgi oskus suhelda erinevates situatsioonides ning teemadel nii suuliselt kui ka kirjalikus vormis. Eesti kutsestandardite koostamisel lähtutakse neljast kompetentsigrupist (suhtlemine, juhtimine, mõtlemine ja enesejuhtimine), mille hulgas kirjeldatakse ka selliseid üldisi kompetentse nagu suhtlemine, teabe esitamine, kirjutamine ja aruannete koostamine⁶.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovituse järgi on keelepädevus (sh emakeeleoskus) üks võtmepädevustest. Emakeeleoskus tähendab oskust ennast selgelt, eesmärgipäraselt ja kirjakeele normile vastavalt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikus suhtluses. Keelepädev inimene oskab koostada,

² Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Instituut.

<<http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=p%C3%A4devus&F=M>> (03.04.2018).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus, 18. detsember 2006, võtmepädevuste kohta elukestvas õppes (2006/962/EÜ). – Euroopa Liidu Teataja L 394, 30.12.2006.

<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex:32006H0962>> (03.04.2018).

⁴ *Ibid.*, lk 10–18.

⁵ Kutseharidusstandard, 26.08.2013, nr 130, § 27. – RT I, 28.08.2013, 13, jõustunud 01.09.2013, viimane redaktsioon RT I, 16.07.2016, 8.

<<https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>> (26.04.2018).

⁶ Jamnes, P.; Elenurm, T.; Murre, S.; Kerem, M.-K.; Randma, T. (koost.) 2013. Üldised kompetentsid. Kvalifikatsiooniga seonduvad terminid. Juhendmaterjal kutsestandardi koostajale, tasemeõppe ja täienduskoolituse õppekava koostajale ning karjäärinõustajale. Tallinn: Riigikantselei, Kutsekoda. [Jamnes jt 2013]

eristada ja kasutada eri liiki tekste ning loeb ja mõistab ka sidumata tekste: tabelleid, graafikuid, diagramme.⁷

Euroopa Komisjon teeb koostööd Euroopa Liidu liikmesriikidega, et toetada võtmepädevusi, mis aitavad kaasa eneseteostusele, töö leidmisele ning ühiskondlikus elus osalemisele. Selleks kasutatakse eri meetmeid, näiteks tagatakse kvaliteetne õpe, täiendatakse õppekavu ja tõhustatakse alusharidust. Eurydice üldpädevuste uuring näitas, et lihtsalt teadmiste edastamise asemel keskendutakse õppekavades järjest rohkem teadmiste ja oskuste edukale rakendamisele⁸.

Eestis on viimasel kümnel aastal pööratud õppekavades enam tähelepanu õppijakesksusele, võtmepädevuste olulisusele ning vajadusele siduda uus teadmine olemasolevaga ja lõimida see erinevate eluvaldkondadega. Lisaks erialastele teadmistele ehk kutsespetsiifilistele kompetentsidele on praegusaja tööturul konkurentsivõime saavutamiseks vaja ka üldiseid ehk ülekantavaid kompetentse. Kutsespetsiifilised (baas- või tehnilised) kompetentsid hõlmavad tööosade ja -ülesannetega seotud oskusi, mida on raske teistesse valdkondadesse üle kanda⁹, sest need kujutavad endast kohustuslikku pädevust, ilma milleta ei ole võimalik ettenähtud tööülesandeid täita. Heal tasemel üldiste kompetentsidega töötajat peetakse pikemas perspektiivis produktiivsemaks¹⁰. Kui üldised kompetentsid on puudulikud, ei suuda inimene ka ellu rakendada oma tugevaid erialaseid teadmisi. Tööandjad nii Eestis kui ka võõrsil suhtuvad kriitiliselt sellesse, millisel määral suudavad kõrghariduse omandanud tulemuslikult kombineerida erialaseid oskusi ja üldisi kompetentse¹¹. Kuna viimased on ülekantavad mitmele või kõigile ametialadele, saab tänu neile tööturul paindlikult tegutseda ning vajaduse korral minna üle ühelt eri- ja elualalt teisele¹².

⁷ **Innove. Riiklike õppekavade uuendamine 2010–2013.** Keele ja kirjanduse mooduli rakendamist toetav juhendmaterjal. <<http://www.innove.ee/UserFiles/Kutseharidus/%C3%95ppekava/Keel%20ja%20kirjandus%20.pdf>> (24.11.2017).

⁸ **Key Competencies: A Developing Concept in General Compulsory Education 2002.** – Eurydice Survey 5.

<https://hip.lisboa.ucp.pt/edocs/cde/2005_9035.pdf> (04.04.2018).

⁹ **Jamnes jt** 2013.

¹⁰ **Shin, J.; Harman, G.** 2009. New Challenges for Higher Education: Asia-Pacific and Global Perspectives. – *Asia Pacific Education Review*, Vol. 10, Issue 1, pp. 1–13. DOI: 10.1007/s12564-009-9011-6.

¹¹ **Wilton, N.** 2012. The Impact of Work Placements on Skills Development and Labor Market Outcomes for Business and Management Graduates. – *Studies in Higher Education*, Vol. 37, Issue 5, pp. 603–620. DOI: 10.1080/03075079.2010.532548.

¹² **Transferability of Skills across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level** 2011. Elaborated by RPIC-ViP. Brussels: European Commission.

Eesti elukestva õppe strateegias rõhutatakse vajadust arendada loovust, ettevõtlikkust, probleemilahendus- ja meeskonnatöö oskusi, kriitilist mõtlemist, analüüsi- ja digipädevusi.¹³ See eeldab muutusi õpikäsituses. 21. sajandi õppejõud ei ole mitte ainult infoallikas, vaid seoste looja ja väärtushoiakute kujundaja, kelle ülesanne on arendada õppijas kriitilist ja loovat mõtlemist, ettevõtlikkust ning kirjaliku ja suulise eneseväljenduse, analüüsi- ja meeskonnatöö oskust. Õppejõu roll nõustajana, kes aitab orienteeruda teadmismassis ja seda mõtestada, suureneb tuntavalt¹⁴. Moodsa õpikäsituse järgi suunab ja toetab õppejõud inimese kujunemist iseseisvaks õppijaks, kes tuleb ise toime muudatustega keskkonnas ning võtab vastutuse oma arengu ja õpivalikute eest¹⁵. Õppejõu olulisim ülesanne on toetada õppimist¹⁶, sõltumata sellest, mida ta parasjagu teeb: kas õpetab, juhendab, suhtleb, annab tagasisidet või hindab õppijat. Tänapäeval on teadus, tehnoloogia ja majandus seotud tihedamalt kui eales varem. 2020. aastal tähendab töökoht organisatsioonilist keskkonda, milles pakutakse isikukeskset sotsiaalset kogemust, et meelitada kohale, arendada ja rakendada eri põlvkondadest ja eri päritolu töötajaid. Uus põlvkond kasutab tööleasumisel tehnoloogiat, mis on kaugel ees tööandja omast. Tehnoloogia abil saab igal pool teha asünkroonselt koostööd kõigiga.¹⁷ Ühiskondlike muutuste ja tehnoloogia jätkuva arenguga kaasneb vajadus õpetada, uurida ja arendada järjest keerukamaid oskusi.

Uue muutunud õpikäsituse jaoks tuleb ajakohastada ka hindamis põhimõtteid. Seniselt tulemuslikkuse hindamiselt liigub rõhuasetus kujundavale hindamisele. Maria Jürimäe, Anita Kärner ja Leelo Tiisvelt kasutavad selle kohta terminit „õppimist toetav hindamine“¹⁸. Uue hindamismudeli põhjal peab rohkem tähelepanu pöörama võtmepädevuste hindamisele ja

¹³ **Eesti elukestva õppe strateegia 2020.** 2014. – Haridus- ja Teadusministeerium. <<https://hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>> (05.04.2018). [**Eesti elukestva õppe strateegia 2020**]

¹⁴ **Rutiku, S.** 2014. Ülekantavate pädevuste arendamine kõrgkoolis. Tartu: Sihtasutus Archimedes.

¹⁵ **Eesti elukestva õppe strateegia 2020.**

¹⁶ **Ramsden, P.** 2003. Learning to Teach in Higher Education. London: Routledge Falmer.

¹⁷ **Meister, J. C.; Willyerd, K.** 2010. 2020. aasta töökoht: kuidas innovatiivne ettevõtte homseid töötajaid kohale meelitab, arendab ja hoiab. Juba täna. Tartu: Hermes, lk 13–15.

¹⁸ **Jürimäe, M.; Kärner, A.; Tiisvelt, L.** 2014. Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus, lk 68.

valdkonnaülesusele¹⁹. Kujundav hindamine on protsess, millesse on kaasatud nii õppija kui ka õpetaja²⁰.

Selle artikli eesmärk on tutvustada kirjaliku ja suulise eneseväljenduse kui võtmepädevuse õpetamise ja arendamise võimalusi Sisekaitseakadeemias. Artiklis analüüsitakse kirjaliku ja suulise eneseväljendamise mooduli parendusettepanekuid, toetudes siseturvalisuse hariduse mudeli analüüsile, tööandjate ja vilistlaste uuringule ning õppijate tagasisidele.

2. Sisekaitseakadeemia õppekava muutmise põhjused

Rakenduskõrghariduse õppekava ajakohastamise ja muutmise üks peamisi põhjusi on seotud vajadusega arendada üldpädevusi ja neid rohkem kombineerida erialaste oskusega. Üldised pädevused on eeldus, et olla tööturul konkurentsivõimeline.

Sisekaitseakadeemias lähtutakse õppekava muutmisel viimastel aastatel tehtud olulisematest uuringutest: Poliitikauuringute Keskuse Praxis „Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüsist“ (2015), õppekavagruppide kvaliteedi hindamisest ja akrediteerimisest (septembris 2016) ning vilistlaste ja tööandjate uuringust (2017). Sisekaitseakadeemias küsitletakse alates 2013. aastast regulaarselt ka õppijaid, et saada tagasisidet. Kõigi nende uuringute põhjal koostatakse siseturvalisuse ühtne integreeritud haridusmudel.²¹

Uuringutes on välja toodud valdkonnad, mida soovitatakse parandada, et välja töötada uus, paindlikum ja sidusam siseturvalisuse hariduse mudel, mille järgi lõimitakse rohkem komponente õppeainete ja moodulite sees (teooriat ja praktikat seostatakse paremini, neid tasakaalustatakse ning üldkompetentse lõimitakse rohkem erialaõppesse), õppeainete ja moodulite vahel (paljud väikesed üksikained ja -teemad liidetakse mahukamateks mooduliteks, eriala- ja keeleõpe seotakse üheks tervikuks jne), õppekavade vahel ning õppetöö korralduses eri erialade õppurite õpetamisel.²² Haridusmudeli kirjelduses on eraldi rõhutatud vajadust pöörata senisest rohkem

¹⁹ Eesti elukestva õppe strateegia 2020.

²⁰ Brookhart, S. M. 2017. How to Give Effective Feedback to Your Students. Second Edition. Alexandria, Virginia: ASCD, pp. 1–2.

²¹ Siseturvalisuse ühtne integreeritud haridusmudel (projekt) 2018. – Sisekaitseakadeemia.

²² *Ibid.*, lk 7.

tähelepanu õppijate väärtuskasvatusele ja üldpädevustele, samuti mitmekultuurilisusele.²³

Erinevad välishindamised näitavad, et Sisekaitseakadeemias pakutakse kvaliteetset ja nõuetele vastavat haridust. 2010. aasta üleminekuhindamisel said kõrghariduse õppekavad tähtajatu koolitusloa ning 2012. aasta institutsionaalsel akrediteerimisel sai Sisekaitseakadeemia rahvusvahelise akrediteeringu pikimaks võimalikuks ajavahemikuks: seitsmeks aastaks. Õpetegevuse tugeva küljena on toodud esile süstemaatilist praktikakorraldust ja mentorlust, parandamist vajava valdkonnana lõpetajate oskust eesti ja vene keeles suhelda²⁴.

Praxise 2015. aasta uuringust „Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs“ selgus, et kõigis valdkondades on tähtsustumas üldiste kompetentside roll, sest valdkonnad arenevad ning töö iseloom muutub (nt töö läheb keerulisemaks, standardiseeritus väheneb, otsustusõigus suureneb, analüüsi sisaldavate tööülesannete hulk kasvab, infotehnoloogiliste vahenditega töötatakse rohkem, järjest enam tuleb kohaneda muudatustega jne). Seetõttu on vaja üldistele kompetentsidele rohkem tähelepanu pöörata. Tegemist ei ole otseselt õpetatavate oskustega, vaid selliste oskustega, mida tuleks läbivalt õpetada koos erialaste oskustega.²⁵

Praxise uuring osutab selgelt sellele, kui oluline on interdistsiplinaarsus nüüdisaja õppes. „Eesti keele seletavas sõnaraamatus“ määratletakse sõna „interdistsiplinaarne“ järgmiselt: „teadusharude või erialade vaheline, mitmesse teadusharusse või erialasse puutuv, erialadevaheline, ainetevaheline“²⁶. Interdistsiplinaarsuse eeldus on tugeva erialase teadus- ja õppetöö olemasolu. See ei tähenda hägusust ega pealiskaudsust, vaid kõige aluseks on põhjalikud erialased teadmised. Samas on tähtis ära tunda ning mõista nähtusi ja küsimusi, mis puudutavad erinevaid erialasid ja mille mõistmine või lahendamine on võimalik vaid mitme eriala asjatundjate koostöös.²⁷ Õpikäsitust tuleb muuta nii, et õppejõud ei edasta enam lihtsalt teavet, vaid arendab ja lõimib nii võtme- kui ka erialaseid pädevusi ning toetab õppijat, et aidata tal saada iseseisvaks õppijaks.

²³ *Ibid.*

²⁴ **Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs** 2015. Poliitikauuringute Keskus Praxis, lk 47. < <http://www.praxis.ee/tood/siseturvalisuse-hariduse-analuus/> > (26.04.2018).

²⁵ *Ibid.*, lk 138–140.

²⁶ **Eesti keele seletav sõnaraamat**. Eesti Keele Instituut.

< <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=interdistsiplinaarne&F=M> > (03.05.2018).

²⁷ **Rutiku, S.** 2014. Ülekantavate pädevuste arendamine kõrgkoolis. Tartu: Sihtasutus Archimedes, lk 69.

Interdistsiplinaarsuse kasv nõuab järjest enam oskust seostada omavahel eri valdkondi, mistõttu tuleb valdkondadeülesusele ja -vahelisusele rohkem tähelepanu pöörata, näiteks rakendada rohkem probleemipõhist õpet ja luua enam koostöövõimalusi erinevate erialade õppuritele.

Lisaks ainete kohta tagasiside küsimisele õppeinfosüsteemis korraldatakse Sisekaitseakadeemias alates 2013. aastast õppekvaliteedi hindamiseks fookusgrupi intervjuusid lõpetajatest kadettidega. Sellise intervjuu eesmärk on järgmisel õppeaastal Sisekaitseakadeemia tegevust edasi arendada ja vajaduse korral muuta, mida võib teha kõigis kolledžites ja koostöös tööandjatega. Intervjuu käigus vastatakse küsimustele õppeprotsessi kohta: millised on õppija tähelepanekud eriala- ja üldainete õppimisel ja õpetamisel, milliste moodulite mahtu võiks suurendada või vähendada, milline on teooria ja praktiliste ülesannete suhe jne.

2017. aasta intervjuudes rõhutati nende õppeainete olulisust, mida õppides omandatakse vajalikud teadmised edukaks toimetulekuks tulevases töös, et tekiks enesekindlus erinevates olukordades hakkama saada. Samuti ilmnis vajadus arendada kogu õpiaja jooksul suhtlemisoskust, sest edaspidi on tööalasel suhtlemisel suur roll.

Vajalikuks peeti kirjutamisoskuse arendamist, sest töökohal tuleb osata vormistada dokumente korrektselt ja nõuetekohaselt.²⁸

„Sisekaitseakadeemia 2014.–2016. aasta vilistlaste ja nende tööandjate uuringust“ selgus, et vilistlased hindavad oma suulist eneseväljenduse ja esinemisoskust ning kirjalikku eneseväljenduse ja dokumentide koostamise oskust kõrgemalt kui nende tööandjad.²⁹

3. Kirjaliku ja suulise eneseväljendamise mooduli arendamine Sisekaitseakadeemias

Sisekaitseakadeemia kirjaliku ja suulise eneseväljendamise mooduli kokkupanemisel võeti arvesse uuringutes esile toodud soovitusi. Moodul on suunatud sellele, et õppija saaks aru kirjalike üliõpilastööde olemusest, eesmärkidest ja nõuetest ning oskaks neid koostada ja ette kanda.

²⁸ **Kokkuvõte 2017. aasta fookusintervjuudest.** Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 3. [Kokkuvõte 2017. aasta fookusintervjuudest]

²⁹ **Sisekaitseakadeemia 2014.–2016. aasta vilistlaste ja nende tööandjate uuring 2017.** Tallinn: OÜ HeiVäl.

Moodulit alustatakse Sisekaitseakadeemia kõigis kolledžites üldiste kompetentside arendamisega: tutvustatakse efektiivseid õpistrateegiaid ja -stiile, arutletakse õppimise ja selle toetamise üle ning selgitatakse õppija rolli ja vastutust elukestvas õppes. Saadakse selgeks, kuidas edukamalt õppida ning õppimist jälgida, kavandada ja korraldada. Kuna mooduli auditoorse töö maht seab ajalise piirangu nii teoreetilisele kui ka praktilisele poolele, tuleb toetada õppija kujunemist iseseisvaks õppijaks, nii et ta oskaks endale ise eesmärged seada ja õpiprotsessi suunata. Selles on oluline roll e-õppel, mille abil saab õppija enda valitud ajal ja kohas õppetööga tegeleda. Moodulil on küll olemas veebipõhine tugi Moodle'i keskkonnas, kuid artikli autor tajub, et õppijad ei ole harjunud iseseisvalt õppima ega ole sellest huvitatud. Seetõttu tuleb neid suunata ja vajaduse korral pakkuda individuaalset abi iseseisvaks õppijaks kujunemise teel. Kindlasti tuleb täiendada e-õppematerjale, selleks et muuta õpiprotsessi huvitavamaks ja mitmekesisemaks, näiteks kasutada mitmesuguseid tehnoloogilisi lahendusi ning multimeedia võimalusi. Artikli autori arvates aitab e-õppe läbimõeldum kaasamine moodulit parandada.

Moodul hõlmab praktilisi töid, mis arendavad ja suurendavad vastutustunnet ning koostöötahet ja -oskust, andes õppijale esmased kogemused iseseisva õppijana. Auditoorses töös kasutatavaid aktiivõppemeetodeid on õppijad hinnanud kõrgelt, sest need arendavad suulise väljenduse oskust³⁰. Suulised ettekanded valmistatakse ette ja esitatakse kas rühma- või paaris- tööna. Õppijad on positiivsena välja toonud võimaluse arendada suhtlemis- ja koostööoskust, mida peetakse edasises kutsetöös tähtsaks. Samuti on ettekande koostamise protsessi puhul rõhutatud vajadust mõelda iseseisvalt ja kriitiliselt. Negatiivsena on mainitud ebakindlust ja esinemiskartust.

Selleks et koostada ja esitada suulisi ettekandeid, tuleb rakendada erinevaid võtmepädevusi (emakeele- ja võõrkeeleoskust, infotehnoloogilist ning suhtluspädevust). Kui õppija ei saa auditoorsest tööst mingil põhjusel osa võtta, on hea, kui koolis pakutakse võimalust osaleda õppetöös näiteks konverentsiseadme vahendusel. Tavakasutaja saab videokõneluses osaleda tarkvaraliste suhtlusvahenditega (nt Skype ja MSN Live). Artikli autor on kasutanud õppetöös kahepoolset videoedastust, võtnud vastu eksameid Skype'is ja hinnanud suuliste ettekannete videosalvestisi. Tehniliste vahendite kasutamine on möödapääsmatu ja vahel hädavajalik. See esitab

³⁰ Kokkuvõte 2017. aasta fookusintervjuudest.

ka õppejõule infotehnoloogilise pädevuse arendamisel ja kasutamisel uusi väljakutseid.

Mooduli järgmine teema on seotud kirjaliku väljendusoskuse arendamisega. Teema keskmes on üliõpilastööde ja ametikirjade koostamine ja vormistamine. Tutvustatakse üliõpilastööde põhinõudeid, sealhulgas selgitatakse loomevarguse tähendust ja teadusallikate infootsingu võimalusi. Käsitletakse üliõpilastööde liike ja koostamise etappe. Teema lõpeb praktilise tööga, mille jaoks otsivad kõik õppijad teadusandmebaasidest erialaseid allikaid ja vormistavad need korrektselt, järgides Sisekaitseakadeemia üliõpilastööde koostamise ja vormistamise juhendit.

Seejärel arendatakse praktilise harjutusega nii koostöö- kui ka kriitilise lugemise ja kirjutamise oskust: töötatakse läbi teatud arv erialaseid teadusallikaid ja vormistatakse nende põhjal referaat. Referaati hindamisel võetakse arvesse ka tähelepanekuid hulka, mis raskendab töö koostamist. Lisaks käsitletakse mooduli selles osas asjaajamiskorda ja üldpõhimõtteid ning harjutatakse ametikirjade (nt algatus- ja vastuskirjade) koostamist ja vormistamist.

Kirjalikku eneseväljendust peab kindlasti täiustama ka erialaõppes, selleks et nii õppijad kui ka õppejõud mõistaksid vajadust keelt õigesti kasutada ja selle arendamisse panustada. Praegu on Sisekaitseakadeemia kirjalike tööde keelenõuded ebaühtlased. Selline järeldus tugineb erialaõppejõudude kommentaaridele õppijate kirjalike tööde kvaliteedi kohta. Artikli autori arvates on väga vaja õpetada isikliku eeskuju kaudu: iga õppejõu kirjalik ja suuline keelekasutus peab olema laitmatu.

Järgnevas etapis lihvitakse õppija suulist väljendusoskust, mis tähendab, et teadusallikatele tuginev referaat tuleb rühmatööna ette kanda. Suulist esitlust analüüsitakse ja antakse selle kohta tagasisidet. Avaliku arutelu ja analüüsi käigus saab näidata oma väitlusoskust ning õppida konstruktiivset kriitikat vastu võtma.

Moodul on interdistsiplinaarne: kõik käsitletavad teoreetilised teemad ja praktilised tööd on ühelt poolt seotud erialaste moodulitega, teiselt poolt aga tulevase erialaga (nt vormistatakse haldusdokumente tegeliku erialase situatsiooni põhjal ja koostatakse suulisi ettekandeid erialasel teemal). Kindlasti tuleb mooduli raames senisest rohkem ühisõppesse ja koostöösse kaasata erinevate erialade õppijaid.

Mooduli suuliste ülesannete puhul kasutatakse kujundavat hindamist, nii et lõpptulemus (hinne) kujuneb välja õppija ja õppejõu koostöös. Mooduli koondhinne põhineb erinevate osaoskuste tulemustel.

4. Kokkuvõte

Artiklis tutvustati kirjaliku ja suulise eneseväljenduse õpetamise ning arendamise võimalusi Sisekaitseakadeemias.

Analüüsiti kirjaliku ja suulise eneseväljendamise mooduli parendusettepanekuid, võttes arvesse siseturvalisuse hariduse mudeli analüüsi, tööandjate ja vilistlaste uuringut ning õppijatel saadud tagasisidet. Õppekava ajakohastamise üks olulisi põhjusi on vajadus arendada üldpädevusi ja kombineerida neid paremini erialaste oskustega. Üldpädevused on eeldus, et olla tööturul konkurentsivõimeline.

Mooduli õpetamise käigus ilmnunud puuduste ja parendusettepanekute põhjal jõudis artikli autor järeldusele, et tuleb:

- kasutada rohkem e-õppe võimalusi, sealhulgas suurendada iseseisva õppe osa ja mitmekesisrada ülesannete tüüpe;
- rakendada vajaduse korral individuaalset nõustamist iseseisvaks õppijaks kujunemise teel;
- selgitada nii õppejõududele kui ka õppijatele võtme- ja erialaste pädevuste lõimimise tähendust ja vajadust;
- arendada erinevate erialade ühisõppe võimalusi.

Õppimist ja õpetamist on võimalik tõlgendada mitmeti. Nüüdisajal ei tähenda õppimine lihtsalt päheõppimist, vaid õpitu mõistmist ja oskust seda rakendada. Kirjaliku ja suulise eneseväljendamise moodulit arendatakse ja täiendatakse ka edaspidi nii, et õppija saaks aru omandatu tähendusest ja märkaks seoseid tulevase tööga.

Kirjandus

- Brookhart, S. M.** 2017. How to Give Effective Feedback to Your Students. Second Edition. Alexandria, Virginia: ASCD, pp. 1–12.
- Eesti elukestva õppe strateegia 2020.** 2014. – Haridus- ja Teadusministeerium. <<https://hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>> (05.04.2018).
- Eesti keele seletav sõnaraamat.** Eesti Keele Instituut. <<http://www.eki.ee/dict/ekss/>> (03.05.2018).
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus, 18. detsember 2006, võtmepädevuste kohta elukestvas õppes (2006/962/EÜ).** – Euroopa Liidu Teataja L 394. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex:32006H0962>> (03.04.2018).

- Hausenberg, A.-R.; Kikerpill, T.; Rõigas, M.; Türk, Ü.** 2004. Keeleoskuse mõõtmine. Tallinn: Tea Kirjastus.
- Innove. Riiklike õppekavade uuendamine 2010–2013.** Keele ja kirjanduse mooduli rakendamist toetav juhendmaterjal.
<<http://www.innove.ee/UserFiles/Kutseharidus/%C3%95ppekava/Keel%20ja%20kirjandus%20.pdf>> (24.11.2017).
- Jamnes, P.; Elenurm, T.; Murre, S.; Kerem, M.-K.; Randma, T.** (koost.) 2013. Üldised kompetentsid. Kvalifikatsiooniga seonduvad terminid. Juhendmaterjal kutsestandardi koostajale, tasemeõppe ja täienduskoolituse õppekava koostajale ning karjääriinõustajale. Tallinn: Riigikantslei, Kutsekoda.
- Jürimäe, M.; Kärner, A.; Tiisvelt, L.** 2014. Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus.
- Key Competencies: A Developing Concept in General Compulsory Education 2002.** – Eurydice Survey 5.
<https://hip.lisboa.ucp.pt/edocs/cde/2005_9035.pdf> (04.04.2018).
- Kokkuvõte 2017. aasta fookusintervjuudest.** Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Kutseharidusstandard,** 26.08.2013, nr 130, § 27. – RT I, 28.08.2013, 13, jõustunud 01.09.2013, viimane redaktsioon RT I, 16.07.2016, 8.
<<https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>> (26.04.2018).
- Meister, J. C.; Willyerd, K.** 2010. 2020. aasta töökoht: kuidas innovatiivne ettevõtte homseid töötajaid kohale meelitab, arendab ja hoiab. Juba täna. Tlk Epp Velbri. Tartu: Hermes.
- Ramsden, P.** 2003. Learning to Teach in Higher Education. London: Routledge Falmer.
- Transferability of Skills across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level 2011.** Elaborated by RPIC-ViP. Brussels: European Commission.
- Rutiku, S.** 2014. Ülekantavate pädevuste arendamine kõrgkoolis. Tartu: Sihtasutus Archimedes.
- Shin, J.; Harman, G.** 2009. New Challenges for Higher Education: Asia-Pacific and Global Perspectives. – Asia Pacific Education Review, Vol. 10, Issue 1, pp. 1–13. DOI: 10.1007/s12564-009-9011-6.
- Sisekaitseakadeemia 2014.–2016. aasta vilistlaste ja nende tööandjate uuring 2017.** Tallinn: OÜ HeiVäl.
- Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs 2015.** Poliitikauuringute Keskus Praxis.
<<http://www.praxis.ee/tood/siseturvalisuse-hariduse-analuus/>> (26.04.2018).
- Siseturvalisuse ühtne integreeritud haridusmudel (projekt) 2018.** Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Wilton, N.** 2012. The Impact of Work Placements on Skills Development and Labor Market Outcomes for Business and Management Graduates. – Studies in Higher Education, Vol. 37, Issue 5, pp. 603–620. DOI: 10.1080/03075079.2010.532548.

EDA SIEBERK

Sisekaitseakadeemia õigus- ja sotsiaalteaduste keskuse lektor